

БЮЛЕТИН

Решения на ЕСПЧ

по дела срещу

България

Брой 30
Януари – Март
2024 г.

Бюлетинът е разработен в рамките на предефиниран проект № 5 „Засилване на националния капацитет за ефективно изпълнение на решенията на Европейския съд по правата на човека“ рег. № 93-00-77/04.03.2020 г, с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2014-2021 г. по Програма “Правосъдие” .

Цялата отговорност за неговото съдържанието се носи от бенефициента и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на програмния оператор или на донора.

За донора

Целта на финансовият механизъм на Европейското икономическо пространство и Норвежкия финансов механизъм 2014-2021 г. (ФМ на ЕИП и НФМ) е намаляване на икономическите и социални различия и укрепване на двустранните отношения чрез партньорски проекти, обмен на опит и добри практики.

България е четвъртият най-голям получател на средства: 210,1 млн. евро.

Норвежкия финансов механизъм осигурява 95,1 млн. евро, предоставени от Норвегия.

Съставител:

Дирекция „Процесуално представителство на Република България пред Европейския съд по правата на човека”, Министерство на правосъдието

Контакти за кореспонденция:

Електронна поща: project5@justice.government.bg

Интернет страница: <http://humanrights.bg/>

ФБ страница на Програма „Правосъдие“: <https://www.facebook.com/MJNFM>

Съдържание¹

■	„Авджийски срещу България“ жалба № 34496/19	5
■	„Димитрова срещу България“ жалба № 14728/15	7
■	„Асенов и Колев срещу България“ жалби № 5377/17 и 9377/17.....	10
■	„Станчев срещу България“ жалба № 9235/13.....	13
■	„Ванчев срещу България“ жалба № 28003/15	15
■	„Златанов срещу България“ жалба № 53050/21.....	17
■	„Стайков срещу България“ жалба № 19345/15.....	24
■	„Дамянов срещу България“ жалба № 9307/17	25
■	„Янков и други срещу България“ жалба № 10599/14.	27
■	„Димитрова срещу България“ жалба № 28854/17	28
■	„Бонев срещу България“ жалба № 49443/17	29
■	„Нинова срещу България“ жалба № 10351/18	31
■	Приятелски споразумения, едностранни декларации, заличени жалби	33

¹ Решенията на камара по същество стават окончателни при условията на чл. 44 § 2 от Конвенцията:
а) когато страните заявят, че няма да поискат делото да бъде отнесено до голямата камара; или
б) три месеца след датата на решението, ако не е поискано отнасяне на делото до голямата камара;
или
в) когато съставът на голямата камара отхвърли молбата за отнасяне, подадена съгласно член 43.

Решенията на комитет по същество при наличието на установена практика на Съда по разглеждания въпрос са окончателни (чл. 28 § 1 б) и § 2 от Конвенцията). Окончателни са и решенията по допустимост (чл. 28 § 1 а) и § 2 от Конвенцията).

■ Каталог на решенията

Член 2

Право на живот

1. „Станчев срещу България“, жалба № 9235/13², решение по допустимост

Член 6

Право на справедлив съдебен процес

1. „Бонев срещу България“, жалба № 49443/17
2. „Димитрова срещу България“, жалба № 28854/17, решение по допустимост
3. „Ванчев срещу България“, жалба № 28003/15, решение по допустимост
4. „Димитрова срещу България“, жалба № 14728/15, решение по допустимост³

Член 8

Право на зачитане на личния и семейния живот

1. „Стайков срещу България“, жалба № 19345/15, решение по допустимост
2. „Асенов и Колев срещу България“, жалби № 5377/17 и 9377/17, решение по допустимост

Член 10

Свобода на изразяването на мнение

1. „Нинова срещу България“, жалба № 10351/18, решение по допустимост
2. „Авджийски срещу България“, жалба № 34496/19, решение по допустимост

Член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията

Защита на собствеността

1. „Янков и други срещу България“, жалба № 10599/14, решение по допустимост
2. „Златанов срещу България“⁴, жалба № 53050/21, решение по допустимост

Член 4 от Протокол № 7 към Конвенцията

Забрана за повторно осъждане или наказание

1. „Дамянов срещу България“, жалба № 9307/17, решение по допустимост

² Делото касае и оплакване по член 14 от Конвенцията.

³ Делото касае оплаквания по членове 6, 8, 13 и 14 от Конвенцията.

⁴ Делото касае и оплаквания по член 18 от Конвенцията във връзка с член 1 от Протокол № 1, както и по член 13 във връзка с член 18.

■ „Авджийски срещу България“ жалба № 34496/19

Решение по допустимост⁵

Делото касае признаването на жалбоподателя за виновен в клевета във връзка с негово изказване по време на извънредно заседание на Общински съвет – Дупница, на което е следвало да се обсъди решение за освобождаване на управителя на общинската болница и избиране на временно изпълняващ длъжността управител до провеждане на конкурс. ЕСПЧ обявява жалбата за явно необоснована. Съдът взема предвид, че изказването касае факти относно друго лице, които не са установени по убедителен начин, и са приети за неверни от националните съдилища. Изказването не е било пряко свързано с дневния ред на заседанието, било е предварително подготвено и прочетено в началото на заседанието, като изглежда че единствената цел е била атака срещу политически опонент. Жалбоподателят е освободен от наказателна отговорност, сумите, които е осъден да плати не изглеждат прекомерни и националните съдилища са разгледали всички релевантни аспекти на делото, достигайки до разумни и адекватни изводи.

Фактите и оплакванията В началото на извънредното заседание на Общински съвет – Дупница през м. април 2017 г., жалбоподателят - г-н Любомир Авджийски, прави изказване, в което засяга д-р П. – местен политик от управляващата партия, преди това доктор в частната болница в града, а в период 2010 г. – 2014 г. – управител на Регионалната здравноосигурителна каса (РЗОК). Жалбоподателят прави следното изказване:

„Не знам дали г-н П. е тук. Искам да задам на първо място въпроса на него. По какъв начин според него между 2010 г. и 2014 г. управлението на болницата толкова се е влошило, толкова зле се е случвало здравеопазването там, че глобите по време на неговия мандат в Регионалната здравно-осигурителна каса и [други санкции] се качват на 600 000 лв.... Изведнъж това дружество което до 2008 година е печелившо ... започва да върви стремглаво надолу. Има ли някаква връзка между това, че от 2010 г. до 2014 г. са наложени 600 000 глоби от един човек, който ... [тогава] става директор на Здравната каса,

⁵ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-230487>, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-233126> - решението в превод на български език
Решението е обявено на 18 януари 2024 г.

но преди това и след това е работил в частната болница в Дупница, която е конкурентна. Задавали ли сме си въпроса? Защо и какви са причините болницата да върви стремглаво надолу? ... Една от основните причини е дупка от 600 000 лв. в бюджета на болницата. Има конкретна причина за тази дупка.“

С окончателно решение на Окръжен съд – Кюстендил от 21 декември 2018 г. жалбоподателят е признат за виновен в клевета, освободен е от наказателна отговорност с налагане на административно наказание глоба в размер на 1000 лв. и е осъден да заплати обезщетение на частния тъжител за претърпените неимуществени вреди в размер на 2000 лв. В съдебното производство е установено, че наложените от д-р П. глоби като управител на РЗОК са в много по-нисък размер, жалбоподателят е намекнал за злоупотреба със служебно положение и го е представил в негативна светлина, отправяйки „неоснователни“ твърдения, и по този начин изявлението, направено публично, умишлено и с цел да го увреди, е клеветническо.

Пред ЕСПЧ жалбоподателят повдига оплакване по член 10 (свобода на изразяването на мнение) от Конвенцията.

Правото

Правителството подчертава, че жалбоподателят не е журналист, нито има качеството на лице, подаващо сигнал за нередност (whistle-blower). Д-р П., макар и местен политик и известен доктор, не е публична фигура, която би следвало да търпи критика в по-висока степен. Изнесените твърдения, от друга страна, са много сериозни и представляват твърдения за факти, чиято достоверност г-н Авджийски не е доказал, макар да е имал такава възможност в рамките на съдебното производство. Въпреки че е поискал официално същата информация, той е направил изказването си преди все още да я е получил. Неговото изявление е било планирано, а не спонтанно. Глобата и обезщетението за неимуществени вреди, които е бил осъден да заплати, не са непропорционални, а решенията на националните съдилища са добре мотивирани. Подчертано е, че противно на твърденията в жалбата, според информацията, достъпна в публичното пространство и социалните мрежи, г-н Авджийски е напуснал политиката по съвсем различни причини.

ЕСПЧ посочва, че е налице намеса в правата на жалбоподателя по член 10 от Конвенцията и разглежда доколко същата е пропорционална. Съдът отбелязва, че както е установено в националното производство, жалбоподателят е направил неверни твърдения по отношение на д-р П. по достатъчно ясен начин. Макар да е поискал информация за наложените глоби от съответните здравни власти, жалбоподателят е направил изказването си преди да е получил отговор.

Съдът намира, че изказването касае факти относно д-р П., които не са установени по убедителен начин, и са приети за неверни от националните съдилища. Не се твърди, че на жалбоподателя не е дадена разумна възможност да докаже тяхната истинност, още повече предвид разпоредбата на чл. 147, ал. 2 от Наказателния кодекс.

ЕСПЧ не възприема аргумента на жалбоподателя, че изказването му е направено в контекста на политически дебат и макар да е по време

на заседание на Общинския съвет, то не е било пряко свързано с дневния ред на заседанието. Въпросното изказване, което е било предварително подготвено и прочетено в началото на заседанието, изглежда че е имало за единствена цел атака срещу политически опонент, като му е приписано сериозно противоправно деяние. ЕСПЧ припомня, че докато на представители на политическите партии трябва да е позволено да обсъждат своите опоненти и начина, по който изпълняват обществени задължения, те също така са длъжни да проявяват известна сдържаност, когато посягат на правата и репутацията на другите.

Съдът взема предвид, че жалбоподателят е освободен от наказателна отговорност, а сумите, които е осъден да плати не изглеждат прекомерни. Жалбоподателят не е доказал, че репутацията му е пострадала, или че е понесъл други негативни последици. Съдът взема предвид, че той се е отказал от политиката по съвсем различни причини. Според ЕСПЧ националните съдилища са разгледали всички релевантни аспекти на делото и са достигнали до разумни и адекватни изводи.

С оглед изложеното ЕСПЧ намира, че разгледаните обстоятелства не разкриват каквито и да са нарушения на правата и свободите, защитени от Конвенцията и следователно жалбата е недопустима.

■ „Димитрова срещу България“ жалба № 14728/15

Решение по допустимост⁶

Делото касае твърдения за отказ на националните власти да предоставят на жалбоподателката закрила по реда на Закона за защита от домашното насилие (ЗЗДН) във връзка с оплакванията ѝ за тормоз от страна на бившата ѝ партньорка. ЕСПЧ обявява жалбата за недопустима поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като г-жа Димитрова не е обжалвала определението на СРС, с което е прието, че тя няма процесуална легитимация. Съдът посочва, че за него представлява интерес заключението на СРС да бъде обжалвано пред горестоящата инстанция, където да бъде повдигнато оплакването за дискриминационно отношение, за да бъде дадена възможност за тълкуване на ЗЗДН по отношение на приложението на закона спрямо потенциални жертви в еднополови връзки. При липсата на

⁶ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-230744> , <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-233125> - решението в превод на български език
[Решението е обявено на 25 януари 2024 г.](#)

съдебно решение в обратния смисъл, ЕСПЧ счита, че обжалването в случая не е изначално обречено на неуспех. Съдът подчертава, че този негов извод може да бъде преразгледан в зависимост от възможността на националните съдилища да установят практика, съвместима с изискванията на Конвенцията. Решението не КЗД, свързано с казуса на жалбоподателката също не е било обжалвано по съдебен ред, като ЕСПЧ посочва, че и в този случай не може да спекулира какъв би бил изходът на производството.

**Фактите и
оплакванията**

На 2 октомври 2014 г. жалбоподателката подава молба за защита до Софийски районен съд (СРС) срещу бившата си партньорка, като посочва, че след раздялата им последната е упражнява психически тормоз чрез обаждания и съобщения от различни телефонни номера с унижителни коментари. Жалбоподателката прилага декларация по ЗЗДН и копия от съобщенията с предполагаем автор бившата ѝ приятелка.

С определение от 7 октомври 2014 г. СРС посочва, че жалбоподателката не е процесуално легитимирана да подаде молба по реда на ЗЗДН. Законът съдържа изчерпателен списък на лицата, които могат да подадат молба за защита, сред които и тези, които са се намирили във фактическо съпружеско съжителство. Националното законодателство признава единствено брак между мъж и жена, а нейната молба за защита е насочена срещу лице от същия пол. В определението е указано, че подлежи на обжалване пред Софийски градски съд. Г-жа Димитрова не подава жалба.

На 28 януари 2015 г. неправителствената организация „Младежка ЛГБТ организация Действие“ подава жалба пред Комисията за защита от дискриминация във връзка с определението на СРС. През м. март 2015 г. жалбоподателката подава молба да бъде конституирана в производството. С решение от 20 юни 2016 г. КЗД намира, че разпоредбите на ЗЗДН не дават основание за отношение, което може да се счете за дискриминационно. Комисията посочва, че ситуацията на жалбоподателката по отношение на бившата ѝ партньорка не е сравнима с тази на лицата, сключили брак, нито на жена, която е във фактическо съпружеско съжителство с мъж. КЗД посочва, че не е компетентна да преразгледа определението на СРС, което е подлежало на обжалване по съдебен ред. Г-жа Димитрова не се е възползвала от възможността да обжалва решението на КЗД.

Пред ЕСПЧ жалбоподателката се позовава на членове 6, 8, 13 и 14 от Конвенцията и се оплаква от дискриминация въз основа на сексуална ориентация при упражняване на правото ѝ на личен живот, както и от липсата на ефективни правни средства за защита. Тя твърди също, че като цяло българското законодателство не установява ефективна защита срещу всички форми на домашно насилие, включително при двойки от един и същи пол.

Правото

Правителството повдига редица възражения за недопустимост. По отношение на твърденията, касаещи националното законодателство, е застъпено становището, че основната цел на оплакването е абстрактно твърдение за несъвместимост с Конвенцията, т.е. *actio popularis*. Твърдяна е неприложимост на член 8 към описаните обстоятелства. Повдигнато е възражение и за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита поради пропускане на възможността за обжалване на определението на СРС, както и на решението на КЗД.

ЕСПЧ на първо място припомня, че Конвенцията не предвижда възможност за подаване на *actio popularis* с цел тълкуване на защитените от Конвенцията права, както и право на гражданите да се оплакват от национална разпоредба, само защото считат, че нарушава Конвенцията, без да са конкретно засегнати от нея.

По отношение на член 8 от Конвенцията Съдът посочва, че държавите имат задължение да създадат и прилагат адекватна правна рамка за защита срещу актове на домашно насилие, като отчита особената уязвимост на жертвите на домашно насилие. Това задължение на държавата възниква не само при физическо насилие, но също и по отношение на заплахата, която може да породи обоснован страх. Разглеждайки настоящия случай, Съдът поставя под съмнение доколко съобщенията, получени от жалбоподателката, са довели до обоснован страх, при който би се породило задължение за държавата да предостави защита. ЕСПЧ обаче посочва, че не е нужно да разглежда този елемент относно приложимостта на член 8, както и статуса на жертва на жалбоподателката, доколкото намира оплакванията за недопустими поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

ЕСПЧ припомня, че повдигнатите пред него оплаквания на първо място трябва да са повдигнати пред компетентните национални съдилища, съобразно изискванията и сроковете, предвидени в националното право. В настоящия случай жалбоподателката твърди, че посочените от правителството средства за защита са били обречени на неуспех поради концепцията, че може да бъде формиран само съюз между мъж и жена, което ограничава защитата по реда на ЗЗДН.

ЕСПЧ отбелязва, че страните по делото не представят национална съдебна практика, от която да е видно, че е налице ясно разбиране относно приложимостта на ЗЗДН към лица във връзка с партньор от същия пол. Според правителството макар да няма съдебна практика в тази насока, ЕСПЧ не би следвало да спекулира относно евентуалния резултат от обжалването.

Съдът посочва, че за него представлява интерес заключението на СРС да бъде обжалвано пред горестоящата инстанция, където да бъде повдигнато оплакването за дискриминационно отношение, за да бъде дадена възможност за тълкуване на ЗЗДН по отношение на приложението на закона спрямо потенциални жертви в еднополови връзки. При липсата на съдебно решение в обратния смисъл, ЕСПЧ счита, че обжалването в случая не е изначално обречено на неуспех. Съдът подчертава, че този негов извод може да бъде преразгледан в зависимост от възможността на националните съдилища да установят практика, съвместима с изискванията на Конвенцията.

По отношение на пропуса да бъде обжалвано решението на КЗД, ЕСПЧ отново посочва, че не може да спекулира какви биха били заключенията на административните съдилища.

С оглед изложеното ЕСПЧ отхвърля оплакването по член 14 във връзка с членове 6, 8 и 13 поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Съдът намира, че жалбоподателката няма защитимо оплакване по член 13 и съответно, тази разпоредба е неприложима. В заключение, Съдът обявява жалбата за недопустима.

■ „Асенов и Колев срещу България“ жалби № 5377/17 и 9377/17

Решение по допустимост⁷

Жалбите касаят оплакване по член 8 от Конвенцията във връзка с отказа на националните съдилища да присъдят на г-н Асенов и г-н Колев обезщетение за неимуществени вреди вследствие смъртта на деца, за които твърдят, че са техни бащи. Исковете им са отхвърлени поради това, че не е установено тяхното родство. Съдът счита, че оплакванията са явно необосновани. Той ЕСПЧ отбелязва, че докато позитивните задължения по член 2 (право на живот) от Конвенцията биха могли да изискват от държавата да предвиди право на обезщетение за близките на починалото лице, такова задължение не възниква по член 8. С оглед свободата на преценка, предоставена на държавите и посочените от правителството легитимни цели, а именно осигуряване на предвидимост и стабилност в областта на гражданската отговорност, не може да се направи извод, че член 8 от Конвенцията налага общо задължение за предоставяне на обезщетение при обстоятелства като разглежданите. Освен това жалбоподателите не са предприели действия, за да установят бащинство и да създадат законова връзка с децата, на които твърдят, че са били биологични родители.

**Фактите и
оплакванията**

А. Жалба № 5377/17
Г-н Асенов твърди, че е биологичният баща на М., родена през 2004 г., която е отгледал заедно с майката, К.А. В удостоверението за раждане на детето е отбелязано, че

⁷ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231158> , <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231596> – решението в превод на български език
Решението е обявено на 8 февруари 2024 г.

бащата е неизвестен. Детето загинало през 2011 г. при пътнотранспортно произшествие, докато пресичало само пътя близо до дома им. В последвалото наказателно производство шофьорът е признат за виновен в убийство по непредпазливост.

Майката и жалбоподателят предявили иск за вреди срещу застрахователя на водача. Първоинстанционният съд присъдил обезщетение в размер на 100 000 лв. за всеки от тях. Въззивната инстанция обаче отхвърлила иска на г-н Асенов, позовавайки се на задължителната практика на Върховния съд относно кръга на лицата, които имат право на обезщетение за неимуществени вреди за смъртта на техен близък. Бащинството на г-н Асенов не е установено чрез предвидените в закона възможности, а в производството за обезщетение не е допустимо да се установява родствена връзка на базата на свидетелски показания. Върховният касационен съд не допуснал въззивното решение до касационно обжалване, като посочил, че то е в съответствие с трайно установената съдебна практика.

Жалба № 9377/17

Г-н Колев твърди, че е биологичният баща на К., родена през 2006 г., която отглеждали заедно с майката, Н.И. В удостоверението за раждане за баща на детето е посочен С.Д. – съпруг на майката, с когото при раждането били разделени, но без развод. През 2010 г. детето загинало, докато пресичало само улицата.

Жалбоподателят и майката поискали обезщетения от застрахователя на водача, който бил признат за виновен за произшествието, но не отговорили на изпратеното им писмо за предоставяне на информация. С.Д. сключил споразумение със застрахователя за обезщетение от 30 000 лв.

Жалбоподателят и майката предявили иск срещу застрахователното дружество. Първоинстанционният съд уважил иска на майката, но отхвърлил претенцията на жалбоподателя поради това, че детето е имало законоустановен баща и не било възможно да се установява бащинство в това производство. Въззивният съд отменил решението и присъдил на жалбоподателя обезщетение. ВКС обаче отменил въззивното решение и отхвърлил иска, позовавайки се на задължителната практика на Върховния съд. В настоящия случай детето е имало установен баща, чието бащинство не е било оспорено, не е бил лишен от родителски права, нито е дал съгласие за осиновяване на детето.

Пред ЕСПЧ жалбоподателите повдигат оплакване по член 8 от Конвенцията (право на зачитане на личния и семейния живот).

Правото ЕСПЧ приема, че в разглежданите случаи е налице фактическа семейна връзка между жалбоподателите и децата, поради което член 8 от Конвенцията е приложим. Съдът отбелязва, че повдигнатите от правителството възражения за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, поради това че жалбоподателите не са опитали да се споразумеят със застрахователните компании и не са установили своето бащинство спрямо децата, са тясно свързани с основателността на оплакването. ЕСПЧ също така намира, че жалбоподателите твърдят

наличието на празнота в националното законодателство, която е ограничила правата им на личен и семеен живот. Поради това разглежда делото от гледна точка на позитивните задължения за държавата, произтичащи от член 8 от Конвенцията.

ЕСПЧ посочва, че в относимия период въз основа на три Постановления на Пленума на Върховния съд само лица от тесния семеен кръг (родители, деца, съпрузи) са имали право на обезщетение за неимуществени вреди от смъртта на близък. Това положение не е засягало личната връзка на жалбоподателите с техните деца. Понятието за семейство включва и имуществени аспекти, но това е сфера, в която държавите притежават широка свобода на преценка.

Докато Съдът е постановявал, че позитивните задължения по член 2 (право на живот) от Конвенцията биха могли да изискват от държавата да предвиди право на обезщетение за близките на починалото лице, такова задължение не възниква по член 8. При сходни обстоятелства ЕСПЧ е приемал, че правото да бъдеш признат за наследник за целите на наследяване не може да се изведе от член 8 от Конвенцията, както и че невъзможността да бъде установено бащинство в рамките на компенсаторно производство след смъртта на дете, не е в нарушение на правото на достъп до съд по член 6 от Конвенцията.

На следващо място ЕСПЧ отбелязва, че законодателството на държавите членки предвижда редица последици от законовото установяване на произход – родителски права, задължение за издръжка, гражданска отговорност или наследяване. С оглед свободата на преценка, предоставена на държавите, и легитимните цели, посочени от правителството, а именно осигуряване на предвидимост и стабилност в областта на гражданската отговорност, не може да се направи извод, че член 8 от Конвенцията налага общо задължение за предоставяне на обезщетение при обстоятелства като разглежданите.

Освен това изглежда, че жалбоподателите не са предприели действия, за да установят бащинство и да създадат законова връзка с децата, на които твърдят, че са били биологични родители. В първия случай жалбоподателят е имал възможностите по чл. 65 и 66 от Семейния кодекс, а във вторият – майката е можела да оспори презумпцията за бащинство и жалбоподателят да припознае детето, или да го осинови (чл. 93 от СК).

С оглед изложеното, ЕСПЧ приема, че държавата не е нарушила позитивните си задължения по член 8 от Конвенцията. Следователно оплакванията са явно необосновани и следва да бъдат отхвърлени на основание чл. 35 §§ 3 а) и 4 от Конвенцията.

■ „Станчев срещу България“

жалба № 9235/13

Решение по допустимост⁸

Делото касае отказът на националните съдилища да присъдят на жалбоподателя обезщетение за неимуществените вреди, претърпени вследствие смъртта на доведения му син в пътнотранспортно произшествие. ЕСПЧ отхвърля оплакването по член 2 от Конвенцията като явно необосновано. ЕСПЧ взема предвид, че въпреки емоционалната връзка, която е съществувала между загиналия и жалбоподателя, не е било налице законоустановено родство помежду им. Същевременно при конкретните обстоятелства законодателството е предвиждало възможност за установяване на родителска връзка. Държавите разполагат със свобода на преценка по отношение на мерките, които да предвидят с цел изпълнение на позитивните си задължения по член 2 от Конвенцията. Съдът отбелязва и новата практика на Върховния касационен съд по отношение на кръга от лица, които могат да претендират обезщетение за неимуществени вреди при смърт на близък. ЕСПЧ отхвърля оплакването по член 14 от Конвенцията поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като жалбоподателят не се е възползвал от средствата за защита по реда на Закона за защита от дискриминацията.

Фактите и оплакванията Жалбоподателят живее с Н. от 1984 г., като двамата сключили брак през 1990 г. и отгледали заедно нейните деца от предходен брак. През 2008 г. едно от децата, тогава на 25 г., загинало в пътнотранспортно произшествие.

Жалбоподателят подал молба за изплащане на застрахователно обезщетение пред застрахователната компания на водача, причинил ПТП-то, която била отхвърлена с мотива, че г-н Станчев не попадал в кръга на лицата, имащи право да получат застрахователно обезщетение за претърпени неимуществени вреди. След отказа жалбоподателят предявил съдебен иск срещу застрахователната компания, който бил отхвърлен на две инстанции, а ВКС не допуснал касационно обжалване. Съдилищата се позовали на задължителната практика на Върховен съд относно кръга на лицата, които имат право на обезщетение за неимуществени вреди при смърт на техен близък. Съдилищата

⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231154>

отбелязали, че това право е признато и на лицата, които са отглеждали малолетно дете с цел неговото осиновяване. Жалбоподателят, макар да е отгледал А. като свое дете, не е иницирал производство за осиновяване.

Пред ЕСПЧ жалбоподателят повдига оплаквания по член 2 (право на живот) и член 14 (забрана на дискриминацията) от Конвенцията във връзка с член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (защита на собствеността).

Правото

ЕСПЧ разглежда на първо място оплакването по член 2 от Конвенцията. Съдът припомня, че позитивните задължения на държавите по смисъла на тази разпоредба изискват в случай на смърт да е налице ефективна и независима съдебна система, която да установи бързо фактите, виновните да бъдат подведени под отговорност, а на пострадалите да се предостави обезщетение. По отношение на смърт, причинена по непредпазливост, наличието на гражданскоправно средство, само по себе си или в съвкупност с наказателно производство, може да се счита за достатъчно.

На следващо място, ЕСПЧ разграничава настоящите обстоятелства от разгледаните по делото *„Ваньо Тодоров срещу България“*. По това дело ЕСПЧ установява нарушение, тъй като въз основа на същата задължителна съдебна практика, жалбоподателят – брат и единствен жив роднина, който освен това е показал достатъчно близка връзка с убития, не е можел да получи обезщетение за неимуществените вреди, претърпени вследствие неговата смърт. В настоящия случай е налице възможност най-близките роднини – майка и баща на загиналия да участват в наказателното производство и да претендират обезщетение. Въпреки емоционалната връзка, която е съществувала между загиналия и жалбоподателя, не е било налице законоустановено родство помежду им. Както се отбелязва в съдебните решения и в становището на правителството по делото, при конкретните обстоятелства законодателството е предвиждало възможност за установяване на родителска връзка чрез процедурата за осиновяване на детето на другия съпруг.

ЕСПЧ отбелязва, че държавите разполагат със свобода на преценка по отношение на мерките, които да предвидят с цел изпълнение на позитивните си задължения по член 2 от Конвенцията. Свободата на преценка в тази сфера е широка поради липсата на консенсус между държавите относно кръга на лицата, които имат право на обезщетение за неимуществени вреди за смъртта на близък. Съдът отбелязва също, че съгласно новата практика на ВКС е признато право на обезщетение и на лица извън изчерпателния списък, очертан в Постановленията на Пленума на Върховен съд, ако успеят да установят, че с оглед тяхната връзка с починалия, са понесли страдания, сравними с тези на лицата от най-близкия семеен кръг.

С оглед изложеното ЕСПЧ приема, че държава не е нарушила позитивните си задължения по член 2 от Конвенцията и обявява оплакването за явно необосновано.

На следващо място ЕСПЧ разглежда твърдението, че на жалбоподателя е отказано правото на обезщетение на

дискриминационно основание – поради това, че не е осиновил А., въпреки че тяхната връзка е била фактически като между баща и син. Съдът приема възражението на правителството относно пропуска на жалбоподателя да сезира Комисията за защита от дискриминация и обявява оплакването за недопустимо поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Жалбоподателят не се е възползвал от възможностите, предвидени в Закона за защита от дискриминация, нито е повдигнал този аргумент в производството за обезщетение.

С оглед изложеното ЕСПЧ обявява жалбата за недопустима.

■ „Ванчев срещу България“ жалба № 28003/15

Решение по допустимост⁹

Делото касае липсата на съдебен контрол върху актове, с които прокурор може да бъде командирован за срок до три месеца в друга прокуратура без негово съгласие по реда на чл. 147, т. 3 от ЗСВ във връзка с чл. 227, ал. 1 от ЗСВ. ЕСПЧ приема, че оплакването не попада в обхвата на защита по член 6 от Конвенцията. Нито от националното законодателство, нито от международните правила относно независимостта и сигурността на магистратите може да бъде изведено защитимо право магистрата да не бъде командирован, ако не даде съгласието си.

Фактите и оплакванията

Жалбоподателят е дългогодишен административен ръководител на Окръжна прокуратура – Хасково. През 2013 г. е временно отстранен от длъжност по реда на чл. 230, ал. 2 от ЗСВ поради образувано срещу него дисциплинарно производство. В началото на 2014 г. ВАС отменя отстраняването му. Няколко дни след съдебното решение жалбоподателят се явява на работа и веднага е командирован за срок от 3 месеца в ОП – Пловдив със заповед на Главния прокурор на основание чл. 147, т. 3 от ЗСВ. Жалбоподателят обжалва заповедта пред ВАС. Междувременно ВСС му налага дисциплинарно наказание, като го отстранява от поста административен ръководител на ОП – Хасково, а няколко седмици по-късно Главният прокурор отменя заповедта си за командироването.

ВАС препраща жалбата на АС – Хасково по подсъдност, като последният я връща като недопустима, тъй като заповедта на Главния прокурор не е административен, а вътрешен акт и следователно не

⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231429>
Решението е обявено на 22 февруари 2024 г.

подлежи на обжалване. ВАС потвърждава решението на първоинстанционния съд.

През 2015 г. дисциплинарното наказание на жалбоподателя е отменено от ВАС. Малко след това той подава оставка и напуска съдебната система.

Пред ЕСПЧ жалбоподателят се оплаква на основание член 6 от Конвенцията, че не е имал достъп до съд, за да обжалва законността на командироването му.

Правото Правителството застъпва тезата, че член 6 е неприложим към настоящия случай, защото въпросното командироване не засяга граждански права по смисъла на Конвенцията, както и че жалбата е недопустима поради липса на значителна вреда.

ЕСПЧ постановява, че от разпоредбите на ЗСВ е ясно, че прокурор може да бъде командирован на друга позиция за период до 3 месеца, следователно за жалбоподателя не е възникнало защитимо право да не бъде командирован, ако не даде съгласието си. Такова право за него не може да бъде изведено и от международните правила относно независимостта и сигурността на магистратите, тъй като тези изисквания не са толкова категорични по отношение на прокуратурата, която често е структурирана йерархично¹⁰. Освен това Съдът в Страсбург отбелязва, че жалбоподателят не е понесъл значителни вреди от спорното командироване – не става въпрос за обикновен трудов спор или за сериозна едностранна промяна на трудовото му правоотношение. ЕСПЧ потвърждава също и извода на националните съдилища, че командироването на жалбоподателя е част от организационните правомощия на Главния прокурор и не представлява административен акт, подлежащ на обжалване.

ЕСПЧ отхвърля жалбата като недопустима поради несъвместимост *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията (оплакването не попада в обхвата на нейната защита).

¹⁰ Вж European standards for the independence of the judiciary, Part II - Public Prosecution (CDL-AD(2010)040), adopted at its 85th plenary session (17-18 December 2010) на Венецианската комисия, § 24 и 28

■ „Златанов срещу България“ жалба № 53050/21

Решение по допустимост¹¹

Делото е образувано по жалба на Явор Златанов и касае събитията след разрива в отношенията с баща му относно семейния им бизнес и свързаните с това наказателни производства срещу жалбоподателя. Тези обстоятелства получават гласност в разследването на Фондация „Антикорупционен фонд“ - „Осемте джуджета“. ЕСПЧ отхвърля оплакванията относно изземването на пари и ценности на основание член 35 §§ 1 и 4 от Конвенцията поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита – производството по предявения от жалбоподателя иск по чл. 49 от ЗЗД срещу прокуратурата все още е висящ, а в конкретния случай средство за защита, което може да доведе до присъждане на обезщетение, би било в състояние да предостави на жалбоподателя подходяща компенсация. Същевременно, ЕСПЧ обръща внимание на пречките, на които може да се натъкне производството и подчертава, че ако жалбоподателят не е в състояние да получи обезщетение на национално ниво, той ще може да се обърне отново към Съда. Оплакванията, свързани с прехвърлянето на акции на заявителя и твърденията за упражнена принуда Съдът също обявява за недопустими поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. ЕСПЧ приема, че предполагаемата намеса в собствеността на жалбоподателя е била под формата на задържане под стража, а предявеният от него иск по ЗОДОВ е висящ и не може да спекулира дали искът ще бъде уважен. Все пак отново е подчертано, че ако не може да получи обезщетение на национално ниво, жалбоподателят отново ще може да се обърне към Съда.

Фактите и оплакванията

Събитията по тази жалба са свързани с разследването, придобило известност като „Осемте джуджета“. Жалбоподател е г-н Явор Златанов, син на главния свидетел по този казус. От 90-те години насам бащата на жалбоподателя притежава няколко дружества, притежавани от холдингово дружество, които се занимават с

¹¹ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231485>
Решението е обявено на 22 февруари 2024 г.

производството на асансьори. През 2002 г. той прехвърля 40 % от акциите на холдингово дружество на жалбоподателя. През 2017 г. отношенията между жалбоподателя и баща му се влошават. Бащата подава две жалби до Софийската районна прокуратура (СРП) с твърдения, че от м. февруари същата година жалбоподателят му пречи да влезе в офиса на общите им дружества. Той също така твърди, че жалбоподателят се е разпореждал неправомерно с активите на дружеството, както и, че дъщеря му (сестрата на жалбоподателя) и нейният съпруг са правили опити да го изнудват и заплашват.

През 2019 г. в конфликта е намесен П. П., адвокат, бивш ръководител на следствения отдел на Софийската градска прокуратура в периода 2013-2015 г., за когото жалбоподателят твърди, че е замесен в различни корупционни схеми. След среща с бащата на жалбоподателя, г-н П. П. заявява, че „ще реши проблема“. Скоро след срещата двама адвокати, които работят с П. П., подават от името на бащата на жалбоподателя нова жалба в Специализираната прокуратура срещу жалбоподателя, неговата майка, сестра му и съпругът ѝ, както и срещу няколко други лица.

Съдът в Страсбург прави обстоен преглед на развитието на наказателните производства и по-нататъшните събития. На 17 юли 2019 г. жалбоподателят е арестуван във връзка с подадената жалба в прокуратурата. Впоследствие му е наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“, която е изменена в гаранция през м. ноември 2019 г., поради настъпилите тежки здравословни проблеми по време на неговото задържане. Жалбоподателят е имал бъбречни проблеми, а впоследствие е развил и животозастрашаваща инфекция (по негови твърдения умишлено причинена). Левият му бъбрек е отстранен, а десният остава с нарушени функции, поради което от тогава се налага три пъти седмично да се подлага на хемодиализа.

Междувременно са извършени многобройни претърсвания и изземвания в апартаменти, коли, сейфове на жалбоподателя, майка му, сестра му и съпруга ѝ. Иззети са значително количество златни и сребърни монети, както и парични суми в брой. Голяма част от ценностите и парите впоследствие са върнати с разрешение на прокурорите след подадени молби от адвокатите, работили за П. П., от името на бащата на жалбоподателя. Значителна парична сума е предадена на непознато на жалбоподателя лице, което твърди, че е било заставено да подпише договор, че е предал парите за съхранение на жалбоподателя, както и пълномощно на името на адвокат, който да поиска връщането от прокуратурата.

Жалбоподателят е арестуван отново на 16 март 2020 г. в рамките на ново наказателно производство, образувано след отделяне на част от материалите по първоначалното. Европейският съд описва подробно производство по налагането на мярка за неотклонение „задържане под стража“ и разказа на жалбоподателя за събитията по време на задържането му. Жалбоподателят твърди, че когато е заведен в болница, за да му бъде направена хемодиализа, след процедурата е заставен да подпише няколко документа, включително нотариално заверен протокол от проведено общо събрание на „Изамет 1991“ ООД, което е основното дружество, за приемането на трети съдружник, увеличаване на капитала, освобождаване на жалбоподателя и баща му

като управители, определяне на новия съдружник за управител, промяна на адреса на дейност, нов устав, упълномощаване на новия управител с редица права. По разказ на бащата на жалбоподателя, същия ден той е заведен в болницата и принуден да подпише документите под заплаха, че в противен случай синът му няма да бъде подложен на хемодиализа. На 22 май 2020 г. мярката за неотклонение на жалбоподателя е изменена в парична гаранция.

Впоследствие е образувано наказателно производство за укриването на ценностите, които се твърди че са върнати на бащата на жалбоподателя, повдигнати са обвинения на П. П. и бившата му съпруга, както и на прокурора, разрешил връщането на иззетите вещи за престъпление по чл. 282, ал. 1 и 2 от Наказателния кодекс. Наказателното производство е висящо.

През лятото и есента на 2020 г. жалбоподателят подава молби за връщане на иззетите ценности, които са отхвърлени, тъй като вещите са върнати на баща му.

След медийните публикации относно случая на жалбоподателя тогавашният главен прокурор, г-н И. Г., и неговият заместник, Б. С., нареждат извършването на проверка на воденото досъдебно производство. В изготвения доклад са критикувани различни аспекти на производството срещу жалбоподателя, като някои от решенията на прокурорите са характеризирани като необмислени, необясними и произволни. Докладът е публикуван и изпратен на Висшия съдебен съвет. Образувани са дисциплинарни производства срещу четирима прокурори и трима следователи, работили по наказателното производство срещу жалбоподателя.

През декември 2022 г. жалбоподателят предявява три иска за обезщетение срещу прокуратурата пред Софийския градски съд. В тези производства той е представляван от същите адвокати, които действат от негово име пред Съда. Първият иск е по чл. 49 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД) и касае изземването на ценности и пари. В исковата молба от 77 стр. са изложени обстойно обстоятелствата, които са в основата и на жалбата му до ЕСПЧ, с позоваване на член 8 и член 18 от Конвенцията, както и на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията. Претендира обезщетение за имуществени вреди в размер на 5 265 799 лв. СГС е уважил частично молбата му за освобождаване от държавна такса, като е наредил да заплати такава в размер на 1000 лв. Делото е висящо. Вторият иск е по чл. 2, ал. 1, т. 1 и т. 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ). В исковата молба от 158 стр. също са описани обстоятелствата, които са и в основата на жалбата пред ЕСПЧ, позовавайки се на относимите разпоредби на Конвенцията. Това производство също е висящо. Третият иск на жалбоподателя е с правно основание чл. 2в от ЗОДОВ, като производството също е висящо.

В жалбата си пред ЕСПЧ, подадена на 27 октомври 2021 г., г-н Явор Златанов се оплаква на основание член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (защита на собствеността), че изземването на паричните средства и златото от дома и от сейфове, наети от него и от майка му, и последващото предаване на тези вещи на други лица са били произволни, както и че е бил принуден да прехвърли дяловете си в

неговите и на баща му дружества, като е бил държан под стража и е бил заплашван, че ще му бъде отказан достъп до медицински грижи, въпреки че е имал животозастрашаващо медицинско състояние.

Жалбоподателят твърди също, позовавайки се на член 18 от Конвенцията (обхват на допустимите ограничения на правата) във връзка с член 1 от Протокол № 1, че парите и златото са били иззети и задържани с цел да бъдат присвоени от г-н П. П. и неговите сътрудници и се оплаква че задържането му в ареста и заплахите към него са имали за цел той да бъде принуден да прехвърли дяловете си в дружествата.

Жалбоподателят се оплаква също така на основание член 13 във връзка с член 18 от Конвенцията, че нито прокуратурата, нито полицията са разследвали правилно твърденията за злоупотреба с власт в неговия случай, както и че не е разполагал с ефективно средство за защита по отношение на правото му на собственост и по отношение на задържането му под стража без медицински грижи с цел прехвърлянето на дружествените дялове.

Правото Българската държава повдига редица възражения за недопустимост на оплакванията, включително за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, както и неспазване на шестмесечния срок за подаване на жалба до Съда.

Оплакванията относно изземването на пари и ценности

ЕСПЧ обобщава приложимите принципи относно естеството на правното средство за защита в зависимост от твърдяното нарушение на Конвенцията и Протоколите към нея. С оглед конкретните обстоятелства, Съдът отбелязва, че последиците от нарушението на правото, защитено от член 1 от Протокол № 1, дори когато е резултат от незаконосъобразни действия на властите, по принцип биха могли да бъдат възмездени чрез присъждане на обезщетение. Разглежданата ситуация, макар и да поражда изключително сериозни опасения за върховенството на правото, не може да бъде сравнена по своята тежест с безразсъдното и целенасочено унищожаване на имущество от силите за сигурност или въоръжените сили – единствената ситуация, по отношение на която Съдът досега е постановявал, че изискваното по член 13 от Конвенцията средство за защита във връзка с твърдяно нарушение на член 1 от Протокол № 1, включва освен изплащане на обезщетение, също така задълбочено и ефективно разследване, способно да доведе до идентифициране и наказване на отговорните лица.

При намеса в собствеността на частни лица, която има престъпен характер, освен чрез ефективно наказателно разследване, позитивните задължения по член 1 от Протокол № 1 могат да бъдат изпълнени и чрез възможност за образуване на гражданско производство срещу предполагаемите извършители, при условие, че гражданският иск има разумни шансове за успех. Освен това, въпреки че наказателното разследване на твърдяната сериозна злоупотреба с власт от страна на служителите на правоприлагащите органи в случая на жалбоподателя изглежда подходяща реакция, пред Съда няма доказателства, че самият жалбоподател е поискал да се образува наказателно

производство.

Европейският съд намира, че в конкретния случай средство за защита, което може да доведе единствено до присъждане на обезщетение, като например иск за вреди срещу прокуратурата по чл. 49 от ЗЗД, би било в състояние да предостави на жалбоподателя подходяща компенсация. След обзор на развитието на националната съдебна практика през последните 10 години, ЕСПЧ отбелязва, че това средство за защита е било успешно използвано в ситуации, сравними с тази на жалбоподателя.

В края на 2022 г. жалбоподателят предявява такъв иск, като го основава на същите твърдения като тези, които е направил пред Съда. Това производство все още е висящо на първа инстанция. ЕСПЧ отговаря подробно на опасенията на жалбоподателя, свързани с различни процесуални ограничения, които той би могъл да срещне. Съдът посочва, че един от аспектите на изискването за изчерпване е, че в националното производство жалбоподателите трябва да положат разумни усилия за използване на процесуални средства, способни да предотвратят или поправят, в зависимост от случая, нарушението на Конвенцията. Във връзка с възражението на жалбоподателя, че съдилищата може да приемат, че искът му е преждевременно предявен, тъй като наказателното производство срещу него не е приключило, ЕСПЧ посочва, че при конкретните обстоятелства, жалбоподателят има силен аргумент, че правото му да претендира вреди е възникнало от момента, когато е осъществено предаването на иззетите вещи на трети лица.

Съдът посочва, че искът на жалбоподателя би могъл да се натъкне на други пречки – например производството да бъде спряно до приключване на наказателното производство срещу П. П., бившата му съпруга, както и прокурора, разрешил връщането на вещите. Прокуратурата в такъв случай би могла да забави разследването, което да блокира разглеждането на гражданското производство. Съдът посочва все пак, че подобни съображения са в сферата на спекулациите.

ЕСПЧ отбелязва, че въпреки това съдилищата трябва да внимават да не допускат неоправдани забавяния или пропуски в наказателното производство да попречат на разглеждането на иска или на разумните изгледи за успех.

По отношение на въпроса дали ще бъдат разгледани по същество оплакванията на жалбоподателя, ЕСПЧ посочва, че в исковата си молба той описва подробно всички твърдения, които е изложил пред Съда. В България Конвенцията е част от вътрешното право и съдилищата приемат, че тя или урежда пряко отношенията между частни лица и властите, или поне представлява допълнително средство при тълкуването на вътрешноправни разпоредби. Освен това българските съдилища напоследък проявяват тенденция да се ангажират по-широко с аргументи, основани на Конвенцията. Поради това не може да се презумира, че няма да го направят и в случая. В такива ситуации националните съдилища трябва да се възползват от правомощията си за тълкуване, за да разгледат непосредствено оспорваното положение и да предоставят подходящо обезщетение.

Съдът посочва, че за да разгледат правилно оплакванията на жалбоподателя, националните съдилища ще трябва да вземат предвид

не само принципите, произтичащи от практиката на Съда по член 1 от Протокол № 1, но също така и тези по приложението на член 18 от Конвенцията, които са претърпели някои по-нови развития. Те включват: а) активен подход от страна на съдилищата при събирането на доказателства; б) прилагането на презумпции, когато е уместно и в) готовността за позоваване на косвени доказателства. С други думи, българските съдилища ще трябва да извършат широка контекстуална проверка на твърденията на жалбоподателя и да бъдат готови да отидат отвъд установеното на пръв поглед. Всъщност формалистичният подход към доказателствата може да лиши едно средство за защита от неговата ефективност.

По отношение на целите на ограниченията по смисъла на член 18 от Конвенцията, ЕСПЧ излага критериите, на които трябва да се основава преценката за това коя е преобладаващата цел: а) естеството и степента на укоримост на твърдяната скрита цел, и (б) съображението, че Конвенцията е създадена, за да поддържа и насърчава идеалите и ценностите на едно демократично общество, управлявано от върховенството на закона.

Въз основа на изложеното, Съдът отхвърля оплакванията на основание член 35 §§ 1 и 4 от Конвенцията поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, но подчертава, че ако жалбоподателят не е в състояние да получи обезщетение на национално ниво, той ще може да се обърне отново към Съда.

Оплаквания, свързани с прехвърлянето на акции на заявителя и твърденията за упражнена принуда

Съдът приема, че предполагаемата намеса в собствеността на жалбоподателя е била под формата на задържане под стража. Той отбелязва, че в България повече от десет години съществува специално средство за защита в ЗОДОВ по отношение на всякакъв вид задържане, включително задържане под стража в досъдебното производство, за което се твърди, че е в нарушение на член 5 §§ 1-4 от Конвенцията. Това средство за защита е приемано в редица предходни случаи като ефективно.

В настоящия случай също може да се приеме, че твърдяното нарушение може да бъде поправено чрез подходящо присъждане на обезщетение. Европейският съд обръща специално внимание, че жалбоподателят, който е бил представляван от адвокати със значителни познания за съдебната практика и процедурата пред Съда, не е повдигнал оплакване по член 2 от Конвенцията, че заплахите да му бъде отказана здравна грижа са изложили живота му на риск, нито оплакване по член 3 от Конвенцията, че страданието, причинено от бъбречната му дисфункция, е било изострено поради начина, по който е бил третиран по време на задържането между 17 и 24 март 2020 г.

След преглед на националната съдебната практика по посочените разпоредби от ЗОДОВ, ЕСПЧ отбелязва, че макар тя да остава оскъдна, все пак се развива. Съдът отбелязва най-новия подход, възприеман от Върховният касационен съд, според който: а) искове могат да се предявят и преди приключване на съдебното производство, в рамките на което е постановено задържането, и б) гражданските съдилища могат да преразглеждат от гледна точка на стандартите по

член 5 от Конвенцията решенията на наказателния съд за взимане на мярка за неотклонение „задържане под стража“. С оглед изложеното, както и предвид констатациите след извършената проверка за начина на провеждане на наказателното производство срещу жалбоподателя, иск по ЗОДОВ изглежда предлага разумни изгледи за успех.

Европейският съд посочва, че производството по предявения от жалбоподателя иск по ЗОДОВ е висящо на първа инстанция и отбелязва, че не може да спекулира дали искът ще бъде уважен. Съдът отново посочва, че съдилищата, които разглеждат исковете, не трябва да допускат неоправдани забавяния или пропуски в наказателното производство да попречат на разглеждането им или на разумните изгледи за успех.

Въпреки че исковете по ЗОДОВ са насочени към осигуряване на обезщетение за нарушения на член 5 §§ 1 до 4 от Конвенцията, не може да се изключи и възможността да служат и като средство за защита по отношение на оплакванията на жалбоподателя по член 1 от Протокол № 1 и член 18 от Конвенцията. В светлината на това и по-общо на неотдавнашната тенденция на българските съдилища, включително в производствата по ЗОДОВ, да се ангажират по-широко с аргументи, основани на Конвенцията, не може да се предположи, че съдилищата ще сметат повдигнати изрично или по същество оплаквания по член 1 от Протокол № 1 и член 18 от Конвенцията, за неотносими. Съдът отново припомня, че в България Конвенцията е част от вътрешното право.

Съдът посочва, че за да разгледат правилно оплакванията на жалбоподателя, националните съдилища ще трябва да вземат предвид не само принципите, произтичащи от практиката на Съда по член 5 от Конвенцията, но също така и тези по приложението на член 18 от Конвенцията. ЕСПЧ отново припомня, че те изискват а) широко контекстуално разглеждане на твърденията на жалбоподателя, основано, ако е необходимо, на косвени доказателства и презумпции, плюс готовност на съдилищата да отидат отвъд привидностите, и б) признаване, че едно ограничение може да бъде в нарушение на член 18 от Конвенцията, дори и да има допустима цел, ако също така преследва преобладаващо скрита цел.

С оглед изложеното ЕСПЧ приема, че и тези оплаквания трябва да бъдат отхвърлени съгласно член 35 §§ 1 и 4 от Конвенцията поради неизчерпване на вътрешните средства за защита и отбелязва, че ако не може да получи обезщетение на национално ниво, жалбоподателят отново ще може да се обърне към Съда.

В заключение, всички оплаквания на жалбоподателя са обявени от Съда за недопустими.

■ „Стайков срещу България“ жалба № 19345/15

Решение по допустимост¹²

Делото касае оплакване във връзка с твърдения за проследяването на телефонните разговори на жалбоподателя в затвора, както и отварянето на писмо от ЕСПЧ, адресирано до него. Жалбоподателят обаче не е уведомил ЕСПЧ, че е иницирал съдебни производство по ЗОДОВ със същите оплаквания и за същия период. Според Съда това представлява злоупотреба с правото на жалба, поради което отхвърля жалбата като недопустима.

Фактите и оплакванията

Жалбоподателят изтърпява присъда доживотен затвор в затвора в гр. Стара Загора. Той повдига оплакване за нарушение на член 8 (право на личен живот) от Конвенцията във връзка с проследяването „на живо“ на всички негови телефонни разговори в затвора, както и поради отварянето от затворническите власти на едно писмо от ЕСПЧ, адресирано до него, без никаква обосновка или обяснение.

След подаване на жалбата пред ЕСПЧ, жалбоподателят е иницирал съдебни производства по ЗОДОВ със същите оплаквания и за същия период, както в жалбата пред ЕСПЧ, вследствие на което е бил обезщетен от националния съд за претърпените от него неимуществени вреди, произтичащи от действия и бездействия на администрацията на затвора. Г-н Стайков не е уведомил Съда за тези нови факти, както и не е представил никакво правдоподобно обяснение за това. След като разбира за тези национални производства, правителството повдига възражение пред ЕСПЧ за злоупотреба с правото на жалба.

Правото

С решението си ЕСПЧ намира, че поведението на жалбоподателя е в противоречие с целта на правото на индивидуална жалба, предвидено в член 34 от Конвенцията и следователно това представлява злоупотреба с правото на жалба по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията. Съгласно член 35 § 4 от Конвенцията ЕСПЧ отхвърля жалбата като недопустима.

¹² <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231436>
Решението е обявено на 22 февруари 2024 г.

■ „Дамянов срещу България“ жалба № 9307/17

Решение по допустимост¹³

*Делото касае оплакване по член 4 от Протокол № 7 към Конвенцията, както и оплакване по член 13 от Конвенцията във връзка с проведеното срещу жалбоподателя наказателно производство след като за същото деяние вече му е било наложено административно наказание. ЕСПЧ отхвърля оплакването по член 4 от Протокол № 7 поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, а оплакването по член 13 от Конвенцията приема за явно необосновано. Съдът взема предвид, че жалбоподателят не е повдигнал аргумента за нарушаване на принципа *ne bis in idem* и дори не е споменал за вече наложената му административнонаказателна санкция в производството пред ВКС. Касационното производство се е развило след постановяването на Тълкувателно решение № 3 от 22 декември 2015 г. на ВКС, и след като, видно от представените от правителството съдебни решения, промяната в съдебната практика вече е била добре известна на адвокатите.*

Фактите и оплакванията

На 5 май 2012 г. по време на подводен оглед на разпределителна шахта и намиращите се в нея съоръжения на територията на АЕЦ „Козлодуй“ загинал водолазът Р. С. след като бил засмукан от силно водно течение. Жалбоподателят, Росен Дамянов, е бил ръководител на екипа и след проверка на Инспекцията по труда му е наложено административно наказание „глоба“ в размер на 5000 лв. С окончателно решение на административния съд от 10 януари 2013 г. глобата била намалена на 1500 лв.

Срещу жалбоподателя било образувано и наказателно производство. С присъда от 10 юни 2015 г. Врачанският окръжен съд го признал за виновен, като намерил, че като е нарушил правилата за безопасност по време на извършване на огледа на шахтата, по непредпазливост е причинил смъртта на водолаза. Наложено му е условно наказание лишаване от свобода и е осъден да плати обезщетение на майката на загиналия. Присъдата е потвърдена от Софийския апелативен съд на 28 януари 2016 г., а въззивното решение е оставено в сила от ВКС на 25 юли 2016 г. В рамките на наказателното производство жалбоподателят е представляван от адвокат по негов

¹³ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231642>, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231807> – решението в превод на български език
Решението е обявено на 7 март 2024 г.

избор. При обжалването на първоинстанционната присъда и решението на въззивния съд, както и в проведените съдебни заседания, не е повдигнал оплакване за нарушаване на принципа *ne bis in idem*.

Жалбоподателят повдига оплаквания по член 4 от Протокол № 7 (забрана за повторно осъждане или наказание) към Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи, както и оплакване по член 13 (право на ефективни правни средства за защита) от Конвенцията.

Правото Правителството повдига възражение, че жалбоподателят не е изчерпил вътрешноправните средства за защита, тъй като в нито една фаза от наказателното производство не е повдигнал такова оплакване. Жалбоподателят не е възразил за нарушаване на принципа *ne bis in idem* дори и в производството пред ВКС, което се е развило след приемането на Тълкувателно решение № 3 от 22 декември 2015 г. на ОСНК на ВКС. С него е дадено съответстващо на Конвенцията разрешение на ситуацията, когато за едно и също деяние са налице приключило административнонаказателно производство и образувано впоследствие наказателно производство.

ЕСПЧ обобщава приложимите принципи относно субсидиарния характер на защитата по Конвенцията и с оглед конкретното оплакване намира, че възможността да се повдигне възражение относно продължаването на наказателното производство, което би могло да доведе до неговото прекратяване, по принцип изглежда ефективно средство за защита. На следващо място Съдът отбелязва, че анализът на предоставената от правителството съдебна практика, показва, че националните съдилища веднага са приложили подхода, възприет в Тълкувателно решение № 3 от 22 декември 2015 г. на ВКС.

ЕСПЧ посочва, че в настоящия случай производството пред ВКС се е развило няколко месеца след постановяването на тълкувателното решение и от прегледа на представените от правителството съдебни решения, изглежда че промяната в съдебната практика вече е била добре известна на адвокатите. Въпреки това адвокатът на жалбоподателя не е повдигнал аргумента за нарушаване на принципа *ne bis in idem* и дори не е споменал за вече наложената му административнонаказателна санкция.

С оглед изложеното ЕСПЧ отхвърля оплакването по член 4 от Протокол № 7 поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, а оплакването по член 13 от Конвенцията приема за явно необосновано.

■ „Янков и други срещу България“ жалба № 10599/14

Решение по допустимост¹⁴

Делото касае оплаквания по член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, член 6 § 1 и член 13 от Конвенцията във връзка с наложените обезпечителни мерки върху имущество на жалбоподателите по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност. Съдът взема предвид установените от правителството и неоповестени от жалбоподателите обстоятелства, че по отношение на много от въпросните имоти още преди налагането на обезпечителни мерки са били учредени ипотечи и в периода между 2014 г. и 2016 г. са продадени на трети лица, а наложените в полза на държавата възбрани са вдигнати. ЕСПЧ обявява жалбата за недопустима поради злоупотреба с правото на жалба.

27

Фактите и оплакванията Жалбоподателите повдигат оплаквания по член 1 от Протокол № 1 (защита на собствеността) към Конвенцията, член 6 § 1 (право на справедлив съдебен процес) и член 13 от Конвенцията във връзка с наложените обезпечителни мерки по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност (Закона от 2005 г.) върху тяхно имущество, включително възбрани върху редица недвижими имоти. Общият размер на претенцията им за имуществени и неимуществени вреди, включително разноски, възлиза на 9 724 212,48 евро.

В отговор на изпратеното им през м. октомври 2021 г. от Съда запитване дали е налице ново развитие по случая, жалбоподателите отговарят, че наказателното производство е висящо, наложените обезпечителни мерки все още са в сила и липсва съществено ново развитие по процедурите, описани в жалбата им. След комуникиране на жалбата правителството установява, че всъщност по отношение на много от въпросните имоти още преди налагането на обезпечителни мерки са били учредени ипотечи и в периода между 2014 г. и 2016 г. са продадени на трети лица, а наложените в полза на държавата възбрани са вдигнати.

Правото Въз основа на установената информация правителството повдига възражение, че поведението на жалбоподателите представлява злоупотреба с правото на жалба.

¹⁴ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231644>

Решението е обявено на 7 март 2024 г.

ЕСПЧ посочва, че съгласно член 35 § 3 (а) от Конвенцията жалбата може да бъде обявена за недопустима поради злоупотреба с правото на жалба, включително когато жалбоподателите не уведомят Съда за настъпили съществени нови развития докато производството е висящо. В настоящия случай жалбоподателите са премълчали това, че след подаване на жалбата са изгубили правото си на собственост върху голяма част от въпросните имоти и обезпечителните мерки, чиято обоснованост и продължителност е в основата на оплакванията им, са били отменени. В резултат, Съдът е комуникирал жалбата на правителството без да знае и да прецени обстоятелствата относно гореизложените развития.

С оглед изложеното ЕСПЧ уважава възражението на правителството и обявява жалбата за недопустима.

■ „Димитрова срещу България“ жалба № 28854/17

Решение по допустимост¹⁵

Делото касае оплакване по член 6 § 1 и член 13 от Конвенцията за отказан достъп до съд в рамките на заповедно производство. ЕСПЧ намира, че жалбата е недопустима, тъй като в настоящия случай жалбоподателката не е претърпяла значителна вреда по смисъла на член 35 § 3 (b) от Конвенцията - образуваното срещу нея изпълнително производство впоследствие е прекратено и тя не е заплатила дължимата сума.

Фактите и оплакванията

Производството срещу жалбоподателката е образувано по подадена от банка молба за издаване на заповед за изпълнение. Жалбоподателката е уведомена за издадените заповед за изпълнение и изпълнителен лист на известния неин адрес в България. След като не е намерена на него и не е бил известен друг неин адрес, е прието, че книгата са ѝ връчени редовно.

През м. септември 2016 г., когато научава за производството, жалбоподателката подава възражение. Тя се позовава на разпоредбата на чл. 423, ал. 1, т. 2 ГПК, съгласно която длъжникът може да подаде възражение пред въззивния съд, когато заповедта за изпълнение не му е била връчена лично и в деня на връчването той не е имал обичайно местопребиваване на територията на Република България. Въззивният съд обаче постановява, че жалбоподателката не е доказала, че е имала обичайно местопребиваване в посочената от нея друга държава.

¹⁵ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231864>

Решението е обявено на 21 март 2024 г.

Пред ЕСПЧ жалбоподателката повдига оплаквания по член 6 § 1 (право на справедлив съдебен процес) и член 13 (право на ефективни правни средства за защита) от Конвенцията.

Правото ЕСПЧ намира, че жалбата е недопустима, тъй като в настоящия случай жалбоподателката не е претърпяла значителна вреда по смисъла на член 35 § 3 (b) от Конвенцията. Съдът взема предвид, че образуваното срещу нея изпълнително производство впоследствие е прекратено и тя не е заплатила нищо от дължимата сума. Следователно въпреки ограниченията в достъпа на жалбоподателката до съд в случая те не са довели до сериозни негативни последици за нея.

Освен това Съдът е разглеждал случаи, в които жалбоподателите са били лишени от достъп до съд поради неуспешното връчване на съдебни книжа, като неговата практика е добре установена. Това означава, че зачитането на правата на човека не изисква разглеждане и на настоящата жалба по същество.

С оглед изложеното ЕСПЧ обявява жалбата за недопустима на основание член 35 § 3 (b) от Конвенцията.

■ „Бонев срещу България“ жалба № 49443/17

29

Решение от 12 март 2024 г.¹⁶

Нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията

Делото касае оплакване, че националните съдилища не са обсъдили повдигнат от жалбоподателя аргумент в производството по предявения от него иск по чл. 19, ал. 3 от Закона за задълженията и договорите – обявяване на предварителен договор за прехвърляне на павилъон за окончателен. ЕСПЧ установява нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията, тъй като намира, че възражението на жалбоподателя, касаещо постановено преди това и влязло в сила съдебно решение, с което сделката за прехвърляне на павилъона, сключена скоро след предварителния договор, е била обявена за недействителна, очевидно би могъл да има решаващо значение в производството. Съдът намира, че не е необходимо да разглежда отделно оплакването по член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

¹⁶ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231544>

Фактите и оплакванията

След предявяването на иска по чл. 19, ал. 3 ЗЗД жалбоподателят разбира, че малко след сключването на предварителния договор с г-жа Д. Х., тя е продала имота на сина си. Поради това жалбоподателят предявява иск за обявяване на тази сделка за недействителна, който е уважен с окончателно решение на Варненския районен съд от 27 юли 2015 г. Впоследствие първото производство е възобновено, но Варненският окръжен съд отхвърля иска на жалбоподателя, посочвайки, че павильонът е продаден, без да обсъжда решението на Варненския районен съд от 27 юли 2015 г. и аргументът на жалбоподателя в това отношение. С окончателно определение от 10 февруари 2017 г. Върховният касационен съд не допуска касационно обжалване на въззивното решение, като посочва, че на този етап на производството не може да разгледа пропуската на окръжния съд да обсъди аргумента на жалбоподателя.

Жалбоподателят се позовава на член 6 § 1 (право на справедлив съдебен процес) от Конвенцията и на член 1 (защита на собствеността) от Протокол № 1 към Конвенцията.

Правото

В производството пред ЕСПЧ правителството повдига възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, посочвайки, че жалбоподателят е имал възможност да претендира обезщетение за неизпълнение на предварителния договор или да прибегне до изпълнително производство по отношение на паричния дълг на г-жа Д. Х., във връзка с който е бил сключен този договор. Съдът обаче отхвърля възраженията, посочвайки, че нямат пряко отношение към оплакването на жалбоподателя.

ЕСПЧ припомня, че макар член 6 § 1 от Конвенцията да не изисква съдилищата да отговарят детайлно на всеки повдигнат от страните аргумент, задължението за мотивиране на съдебните актове предполага, че страните в производството могат да очакват конкретен и изричен отговор на техните аргументи, които са от решаващо значение за изхода на делото. В настоящия случай, жалбоподателят се е позовал на влязлото в сила съдебно решение, с което продажбата на павильона е обявена за недействителна. Според ЕСПЧ е очевидно, че този аргумент би могъл да има решаващо значение в производството за обявяване на предварителния договор за окончателен. Въпреки това окръжният съд не е взел предвид това съдебно решение, а ВКС е посочил, че не може да се произнесе по този въпрос. ЕСПЧ освен това приема, че жалбоподателят достатъчно ясно е повдигнал това свое възражение пред националния съд.

С оглед изложеното Съдът приема, че е налице нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията.

По отношение на оплакването по член 1 от Протокол № 1 ЕСПЧ посочва, че не може да спекулира какъв би бил изходът на националното производство ако аргументът на жалбоподателят беше обсъден от националния съд. Поради това Съдът намира, че не е необходимо да разглежда отделно това негово оплакване.

ЕСПЧ отхвърля претенциите на жалбоподателя по член 41 от Конвенцията за присъждане на обезщетение за имуществени вреди,

тъй като не намира причинно-следствена връзка с установеното нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията. От друга страна, Съдът намира за справедливо да му присъди обезщетение за неимуществени вреди в размер на 2500 евро.

Съдът отхвърля като недоказани претенциите на жалбоподателя за възстановяване на разноските в националното производство, както и за процесуално представителство в настоящото производство.

■ „Нинова срещу България“ жалба № 10351/18

Решение по допустимост¹⁷

Делото касае оплаквания по член 10 и член 13 от Конвенцията във връзка с отстраняването на г-жа Корнелия Нинова на основание чл. 162, ал. 1 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание от пленарното заседание, проведено на 15 ноември 2017 г., докато прави декларация от името на парламентарната група на БСП за България. ЕСПЧ обявява оплакването по член 10 за недопустимо поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, а оплакването по член 13 за явно необосновано. Г-жа Нинова не се е възползвала от предвидената в чл. 162, ал. 3 от Правилника възможност да оспори дисциплинарната мярка пред Председателския съвет. ЕСПЧ счита, че тази процедура би могла да предостави достатъчна обезвреда, предлагала е разумни изгледи за успех, както и възможност за разглеждането по същество на оплакванията на жалбоподателката.

Фактите и оплакванията

Жалбата е подадена от г-жа Корнелия Нинова. По време на проведеното на 15 ноември 2017 г. пленарното заседание на Народното събрание, г-жа Нинова прави декларация от името на парламентарната група на БСП за България, на която тя е председател. Докато говори, председателят на Народното събрание, г-н Д. Г. (от политическа партия ГЕРБ), я предупреждава и впоследствие посочва, че я отстранява от пленарното заседание на основание чл. 162, ал. 1 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание. След което микрофонът ѝ е изключен и е поканена да напусне залата. Дадена е десетминутна почивка, а по време на прекъсването е свикан Председателския съвет на Народното събрание. Нито заместник-

¹⁷ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-232036>

Решението е обявено на 28 март 2024 г.

председателя на Народното събрание от квотата на БСП за България, нито жалбоподателката и заместник-председателят на парламентарната група, който също е получил наказание, се явяват на него.

Въпреки че Правилникът предвижда такава възможност, г-жа Нинова не оспорва наложената ѝ дисциплинарна мярка. Председателят на парламентарната група на ГЕРБ, в дадено скоро след това телевизионно интервю, също посочва тази възможност и уверява, че нейното оспорване е щяло да бъде незабавно разгледано и наказанието отменено още преди възобновяване на пленарното заседание.

Пред ЕСПЧ жалбоподателката повдига оплаквания по член 10 (свобода на изразяването на мнение) и член 13 (право на ефективни правни средства за защита) от Конвенцията.

Правото В производството пред ЕСПЧ правителството повдига възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като жалбоподателката не е оспорила дисциплинарната мярка по реда на член 162, ал. 3 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание.

ЕСПЧ припомня, че макар и в различен контекст в предишно дело, вече е подчертавал необходимостта членовете на парламента да имат възможност да обжалват наложените им дисциплинарни мерки, както и различните процесуални гаранции по отношение на мерки с незабавен ефекти и *ex post facto* мерки. В настоящия случай жалбоподателката е можела да оспори мярката незабавно, още по време на свикания Председателски съвет, който е имал правомощието да отмени мярката. За целите на член 10 от Конвенцията такъв резултат – с изричното или поне имплицитно признание, че решението за налагане на мярката е било необосновано – в случая би бил достатъчен като обезвреда, т.е. удовлетворен е критерият „адекватна обезвреда“. Съдът обяснява в тази връзка, че правото, гарантирано от член 10 от Конвенцията, не е на неопетнена политическа позиция, а на свобода на изразяване.

На следващо място Съдът приема, че посочената процедура е предлагала разумни изгледи за успех. ЕСПЧ подчертава, че оспорването е следвало да се разгледа от Председателския съвет, който се е състоял от 11 членове, представители на всички политически сили в Народното събрание. В много от другите държави, където изобщо се предвижда възможност за оспорване на подобни мерки, свързани с правилата за поведение в парламента, също е създадена вътрешна процедура. Тя неизбежно включва решение на народни представители, които по правило няма как да са политически безпристрастни. Въпреки това Съдът е приемал, че в този контекст подобна процедура е достатъчна.

Съдът също така приема, че тази процедура е щяла да позволи разглеждането по същество на оплакванията на жалбоподателката. Освен това, ЕСПЧ не намира наличието на специални обстоятелства, които да я освободят от задължението да изчерпи посоченото средство за защита.

В заключение ЕСПЧ обявява оплакването по член 10 за недопустимо поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. С оглед на този извод, Съдът обявява оплакването по член 13 от Конвенцията за явно необосновано.

■ Приятелски споразумения, едностранни декларации, заличени жалби

ЕСПЧ заличи от списъка на делата жалба № 43016/17 (*„Любенова срещу България“*)¹⁸, касаеща оплаквания по член 9 и член 11 от Конвенцията, на основание член 37 § 1 а), след като жалбоподателката е уведомила Съда, че не поддържа жалбата си.

ЕСПЧ заличи от списъка на делата жалба № 63286/16 (*„Стоянови срещу България“*)¹⁹, касаеща оплаквания по член 8 и член 13 от Конвенцията, след представена едностранна декларация от правителството.

ЕСПЧ заличи от списъка на делата жалба № 45396/18 (*„Първанов срещу България“*)²⁰, касаеща оплакване по член 1 от Протокол № 1, както и жалбата № 9252/19 (*„Тошкови срещу България“*)²¹, касаеща оплаквания по член 1 от Протокол № 1 и по чл. 13, на основание член 39 от Конвенцията след като одобри постигнатото от страните приятелско споразумение.

¹⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-233305>

¹⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231679>

²⁰ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-231438>

²¹ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-230541>